

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 31 Volume: 7 Issue: 31

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÖĞRENCİLERİN SINIFTA ÖĞRETMENLERİ ZOR DURUMDA BIRAKMAK İÇİN KULLANDIKLARI YÖNTEMLER

THE METHODS THE STUDENTS USE IN THE CLASSES TO PUT THE TEACHERS IN A DIFFICULT SITUATION

Bayram ÖZER*

Öz

Sınıf içi ilişkilerde öğretim ve yönetimin etkili olabilmesi için olumlu dil kullanılması araştırmalar sonucunda ulaşılan bir bilgidir. Uygulamalar da göstermektedir ki, özellikle öğretmenin sınıfın yönetimi esnasında kullandığı olumlu dil, öğrenci davranışlarını ve dolayısıyla sınıf atmosferini olumlu yönde etkilemektedir. Sınıf ortamında öğrencilerin davranışlarını yönetmenin önemli bir boyutu duyguların yönetilmesidir. Duyguların yönetilmesinin en kolay yöntemi ise olumsuz duyguların ortaya çıkmasına neden olan öğretmen davranışlarının mümkün olduğu kadar ortadan kaldırılmasıdır. Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarının önemli bir kısmı öğrencinin dersin işlenişi ile ilgili tepkilerinden ortaya çıkıyor olması bilirse de, bazı davranışlarda bizzat öğretmenin şahsına karşı tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı durumlarda öğrenciler öğretmeni zor durumda bırakmak için kasten çok farklı şekillerde istenmeyen davranışlar sergilemektedirler. Bu davranışlar öğretmenden kaynaklanan istenmeyen öğrenci davranışları olarak isimlendirilirler. Bu öğrenci davranışları diğer istenmeyen öğrenci davranışları gibi yönetilemezler. Çünkü öğrencinin bilerek ve isteyerek yaptığı davranışlardan oluşmaktadır. Bu yüzden istenmeyen öğrenci davranışlarını öğrencilerin kasıtlı olarak yaptıkları ve herhangi bir kasıt olmadan dikkatin dağılması ve dersin monotonlaşmasından kaynaklananlar olarak iki ayrı bölümde ele almak mantıklı olabilir.

Bu yüzden araştırmada öğrencilerin bilerek ve isteyerek öğretmeni sınıfta zor durumda bırakmak amacıyla yaptıkları davranışlar ve kullandıkları yöntemler incelenmiştir. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmış ve ilköğretim öğrencilerinin bilerek ve isteyerek öğretmenleri zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler ya da diğer öğrencilerin kullandıkları yöntemler açık uçlu soruların olduğu nitel görüşme formuyla belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre öğrenciler öğretmenleri sınıfta zor durumda bırakmak için her zaman mantıklı bir gerekçe aramamaktadırlar ve böyle olduğunu da itiraf etmektedirler. Bazı durumlarda sadece eğlence olsun diye veya kendilerini çevrelerindeki arkadaşlarına ispatlamak için öğretmeni sınıfta gülünç ya da zor durumda bırakacak farklı yöntemler kullandıklarını ifade etmektedirler. Bunlardan en çok kullanılanları şunlardır; Sürekli öğretmenin sözünü kesmek, dersle alakası olmayan sorular sormak, değiştirilmiş ve tuzak sorular sormak, sürekli anlamadığını söyleyerek zaman kaybettirmek, dersten sıkıldığını belli edecek sesler çıkararak öğretmenin dikkatini ve motivasyonunu bozmak.

Anahtar Kelimeler: Öğretmeni Zor Durumda Bırakmak, Öğrencilerin Kasıtlı İstenmeyen Davranışları, Öğrenci Davranışları, Sınıf Yönetimi.

Abstract

One of the important components of management of student behavior in the classroom is managing their emotions. The easiest way to manage emotions is removing teacher behavior that causes students' negative emotions. Although it is known that some important part of the undesirable student behaviors in the classroom are students' reactions to the method of teaching, some undesirable behaviors are reactions for teachers' personality. In that situation, students can behave undesirably to put teachers in a difficult position. These behaviors are recalled as undesirable student behaviors arising from teachers. They can not be managed as the other undesirable student behaviors can. Because they comprised of conscious and intended behaviors.

That is the reason why this study examined intended and conscious behaviors of students which aim to put teachers in a difficult position in the classroom. Descriptive method is used in this study and qualitative interview form which includes open-ended questions is

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

also used to identify methods that primary school students use to put teachers in a difficult position or the others'. According to the results of this research, students do not always put their teachers in difficult position based on reasonable grounds and they also admit this fact. In some cases they expressed that they used different ways to make fun of their teachers or to leave them in an embarrassing situation just for fun without any reasons. The most common ways can be listed as interrupting teacher, asking non-related questions, asking modified trick questions, consuming time by saying that they don't understand the subject, distracting the attention and demotivation of their teacher by making some kind of weird voices in which they show that they are bored.

Keywords: Classroom Management, Students' Behaviors, Undesirable Intentional Students' Behaviors, to Put Teachers in a Difficult Position

GİRİŞ

İnsanların bir arada yaşamasının temelindeki neden, hayatı birbirleri için kolaylaştırmaktır (Başar, 1999: 92). Bu temel toplumsal kural sınıf için de geçerlidir. Sınıfın sosyal bir ortam olduğu düşünülürse, öğretmen ve öğrencilerin bu sosyal çevre içerisinde bir çatışmaya sebep olmadan asgari derecede de olsa birlikte yaşamının gerektirdiği kurallara uygun davranması gerekmektedir. Sınıfın koşulları insanın doğasındaki özgür olma isteğine çok uygun değildir. Bu yüzden çoğunlukla öğrenciler, bazen de öğretmenler sınıf düzeninin bozulmasına sebep olan davranışlar sergileyebilirler. Özellikle öğrencilerden kaynaklanan ve düzenin bozulmasına yol açan istenmeyen davranışlar karşısında öğretmenler etkin başa çıkma becerilerine sahip değillerse, hem öğretmende strese hem de öğrencide derse karşı soğukluğa sebep olabilir.

Sınıfı organize etmek, öğrencilerin kritik davranışlarını yönetmek ve olumlu öğrenme çıktılarını ulaşmak için öğretmenlerin yetenekleri çok önemlidir. Öğretmenin ses ve mimiklerini iyi kullanması iyi yönetimi garanti etmese de iyi yönetim için çevresel şartların uygun olmasını sağlar. Sınıfın etkileşime açık olması ve öğrencilerin etkin olması problemleri tamamen ortadan kaldırmayabilir ancak etkili öğretimi artırır ve istenen davranışları güçlendirir (Emmer&Stough, 2001). Özellikle küçük yaşlardaki çocuklar eğitimlerinin ilk yıllarında daha önce bilmedikleri ve karşılaşmadıkları bir takım kurallarla karşılaşır. Bu kurallardan dolayı okullar çocukların toplumsal ve sosyal kuralları en somut şekilde hissetmelerine sebep olur (Fındıkçı, 1989). Bu noktada okulun bütün birimleri ve özellikle öğretmen aracılığıyla ilgili kural ve prensipleri öğrencilere olumlu disiplin kurallarını kullanarak kazandırması çok önemlidir.

Öğrencilerin okul dışı hayatları için de geçerli ve önemli olan sınıf kurallarının kazandırılmasında, öğretmenlerin güçlü bir sınıf yönetimi becerisi geliştirebilmesi için öncelikle olumlu sosyal davranışlar

üzerinde durması gerekir. Tek başına yeterli olmasa da olumlu sosyal davranışlar sınıfın etkin yönetimi ve istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını önlemek için oldukça etkili olabilir (Oliver&Reschly, 2007: 9). Sınıf ve öğrencilerin davranışlarının yönetilmesinde kurallar önemlidir ancak sınıftaki bütün eylemleri kurallara bağlamak çok etkin bir yönetim anlayışı değildir. Bütün istenmeyen davranışlara bir kural ve beraberinde yaptırımla müdahale etmek sınıfı iyi yönetmek anlamına gelmez. Dahası sınıfın düzenini daha fazla bozar ve öğretimin kalitesini düşürür. Bunun yerine kendiliğinden kaybolacak davranışlara değil de, diğer öğrencileri ve öğretmeni etkileyen ve sınıfın düzenini bozan davranışlara müdahale etmek ve bu davranışların ortadan kaldırılması için uygun yöntemler geliştirmek gerekir. İstenmeyen davranışlara müdahale etmek için de mümkün olduğu kadar olumlu sosyal davranışlar kullanmak ve olumlu disiplinle davranışları yönetmek işe yarayabilir.

Öğretmenlerin sınıfta hangi davranışlara müdahale ettikleri onların beklentileri ile ilgilidir. Öğretmenler sınıf içerisinde kendileri için belirlemiş oldukları bir takım beklentilere göre davranırlar ve öğrencilerin de bu beklentilere uygun davranmasını isterler. Öğretmenler gibi öğrencilerde sınıfta bir takım beklentilerle hareket ederler ve öğretmenlerinin beklentilerine uygun davranmasını isterler. Karşılıklı olarak beklentiler karşılanıyorsa çok sorunla karşılaşmaz, aksi durumda istenmeyen pek çok davranış ortaya çıkabilir (Good&Brophy, 2002). Bu yüzden hem öğretmenin beklentilerinin, hem de öğrencilerin beklentilerinin dersin başında belirlenmesi ve karşılıklı olarak bilinmesi önemlidir. Aksi halde ne öğrenciler nasıl davranmaları gerektiğini, ne de öğretmenler hangi yöntemleri ve kuralları uygulayacaklarını doğru belirleyemezler. Dolayısıyla her iki tarafında süreç içerisinde devamlı olarak beklentilerinin karşılık bulmamasından kaynaklanan sorunlar ortaya çıkar. Bu sorunlar öğrencilere ceza ve yaptırım olarak geri dönerken, öğretmenler ise, ders içerisinde öğretimin yanında bir iş yükü getirir ve ders zamanını etkin kullanamamasına neden olur.

Good&Brophy (2002) öğretmenlerin öğrencilerde olumlu beklenti oluşturması için şu iletişim fırsatlarını kullanmalarını önermektedir.

1. "Öğrenmek için burada olmaktan oldukça mutluyum" diyen bir gülümseme ile sınıfa girmek
2. Zor ama ulaşılabilir hedefler belirleyerek, öğrencilerin hedeflere ulaşması için yeterli zaman tanıyın
3. Öğrencilerin geçmişteki öğrenme başarılarını tanıyarak gelecekteki başarısını tahmin etmek.
4. Öğrenme esnasında ipuçları ve pekiştiricilerle yardımcı olmak.
5. Öğrencilerin öğrenmek için sordukları soruları takip etmek.
6. Düşük başarılı ya da yüksek başarılı öğrencilerin (kız ve erkek öğrenciler için de geçerli) başarıya ulaşması için eşit davranmak.
7. Öğrencilere verilen görevleri takip etmek (Good&Brophy, 2002).

Sınıfta ya da sosyal hayatta çoğu sorunun iletişim hatalarından kaynaklandığı düşünülürse, öğretmenlerin sınıfta öğrencilerle iyi iletişim kurması ve onları ders boyunca meşgul etmesi olumsuz davranışları önleyebilir. Bunun bir başka yolu ise sınıfı iyi tanıyarak ve öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerini belirleyerek dersi planlamaktır ki, en az iyi iletişim kadar etkili bir yöntem olarak kullanılabilir. Bunların yanında sınıf yönetimiyle ilgili bazı teorik bilgilerde öğretmenlerin işlerini kolaylaştıracaktır.

Sınıf yönetimi için yedi strateji:

1. Etkili bir öğrenme ortamı oluşturma
2. Sınıf kurallarının oluşturulması
3. Motivasyonu destekleyen bir ortam oluşturma
4. Her dakikayı değerlendirme
5. Herkesi meşgul etme
6. Öğrencilere yaşam becerilerini ve iyi öğrenme alışkanlıkları kazandırma
7. Yaratıcı olma (PeaceCorps, 2002: 42-61).

İstenmeyen öğrenci davranışları öğretmenlerin bakış açılarına göre değişiklik göstermektedir. Bir öğretmen için kesinlikle kabul edilmez olan bir davranış bir diğeri için kabul edilebilir olarak değerlendirilebilmektedir (Bozdağın, 2003: 73). Gordon (2001) bu durumu öğretmenin kabul penceresi olarak tanımlamakta ve kabul çizgisinin yukarıya da aşağıya hareket edebildiğini açıklamaktadır. Bu hareketliliğin ise öğretmenden öğretmene değişen bakış açısına,

öğretmenin eşitlik anlayışı ve uygulamasına, çevre ve durumun etkisine göre değiştiğini ifade etmektedir.

Öğrenciler öğretmeni kabullendiğinde ve sınıfın lideri olarak benimsediklerinde, öğretmenlerin sınıfta uğraşması gereken çoğunlukla öğretim işidir. Eğer öğretim işini de iyi yapıyorsa, bir başka deyişle alanına hâkim ve bilgileri öğrencilere kazandırmak için uygun yöntem ve teknikleri kullanabiliyorsa, davranış yönetmek, sorun çözmek, krizi gidermek vb. işlerle çok fazla uğraşmak zorunda kalmaz. Sınıf öğretmenle öğrenci arasında bir mücadele alanı değil, eğlenceli, değerli ve samimi ilişkilerin olduğu, her iki tarafında beklentilerinin karşılandığı bir sosyal ortam haline gelir.

Bunun tersine öğretmen öğrencileri dikkate almıyor, özgürlüklerini kısıtlıyor, kişisel haklarını engelliyor, sınıfta dalga geçiyor, dersi etkili ve etkileşimli hale getiremiyor ve iletişimi bir mücadele haline getiriyorsa, öğrenciler buna tepki vereceklerdir. Öğrenciler böyle durumlarda öğretmenin açığını arayacak ve zor durumda bırakmak için bütün bilinen yöntemleri kullanacaktır. Çünkü öğrencilerin sevmediği öğretmenleri sınıfta devamlı zorladıkları ve test ettikleri, bunun için de çoğunlukla olumsuz davranışları kullandıkları bilinmektedir.

Bu bilgiler ışığında araştırmada farklı öğrenim kademelerindeki öğrencilerin öğretmenlerini sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler incelenmeye çalışılmıştır. İstenmeyen öğrenci davranışları olarak isimlendirilebilecek bu davranışlar, öğrencilerin daha çok kasıtlı olarak öğretmenlerini hedef alan davranışlarıdır. Ya da öğretmenlerin kasıtlı olarak yapıldığını düşündükleri davranışlardır. Bu açıdan literatürde istenmeyen öğrenci davranışları üzerine yapılan çok sayıda araştırmaya paralel fakat bir derece farklı olan bu araştırmayla araştırmacı ve öğretmenlerin yararlanabileceği önemli veriler elde edilecektir. Bu yönüyle araştırma önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim öğrencilerinin sınıfta öğretmenleri zor durumda bırakmak için yaptıkları davranışlar ve kullandıkları yöntemleri belirlemektir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Öğrencilerin öğretmenleri sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler ile ilgili ilköğretim öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin öğretmenleri sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler ile ilgili ilköğretim öğrencilerinin görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin öğretmenleri sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler karşısında öğretmenlerin hangi yöntemleri kullandıkları

konusunda ilköğretim öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

- Öğrencilerin öğretmenleri sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemlerle ilgili ilköğretim öğretmenlerinin görüş ve önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma ilköğretim ve lise öğretmenlerine açık uçlu soruların olduğu görüşme formu kullanılarak yapılan yüz yüze görüşme şeklinde yürütülmüştür. Bu açıdan nitel özellik taşıyan araştırmada durum çalışması deseni dikkate alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2012 yılında Hatay İli İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından düzenlenen I. Yerel Öğretmen Kongresine katılan toplam 400 sınıf öğretmeni ve Hatay il merkezinde bulunan 10 ilköğretim okulunun 5. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde "kolay ulaşılabilir durum örnekleme" kullanılmıştır. Bu yöntem araştırmacıya yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmesini sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Buna uygun olarak Hatay ili Millî Eğitim Müdürlüğü'nün düzenlemiş olduğu I. Yerel Öğretmen Kongresine gönüllü olarak katılan ilköğretim öğretmenleri içerisinde görüşme formunu doldurmak için zaman ayırmaya istekli olan 50 ilköğretim öğretmeni seçilmiştir. Öğrenciler ise yüksek lisans öğrencileri yardımıyla belirlenmiş ve görüşme formunu doldurmaları sağlanmıştır. 2011 – 2012 eğitim/öğretim yılında Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında yüksek lisans yapan 10 sınıf öğretmeni görev yaptıkları okullarda belirledikleri beşer ilköğretim 5. sınıf öğrencisiyle (toplam 50 ilköğretim 5. Sınıf öğrencisi) görüşme formlarını doldurmuşlardır. Görüşmeler sonrasında elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Buna göre bütün görüşme formları ve her bir soru okunarak öğretmen ve öğrencilerin ifade ettikleri görüşler ve yöntemler belirlenmiş, bu yöntemlerle ilgili ifade ve benzerlik konusunda değerlendirme ve analizlerden sonra tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Verileri toplamak için üçer tane açık uçlu sorunun bulunduğu iki ayrı görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formlarında bulunan sorular; Öğrencilerin öğretmenlerini sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler nelerdir?, öğretmenlerin öğrencilerin kullandıkları yöntemler karşısındaki tepkileri nelerdir? ve eklemek istediğiniz görüş ve önerileriniz nelerdir? Şeklinde oluşmuştur. Hem

öğretmenlere hem de öğrencilere aynı soruların bulunduğu görüşme formu uygulanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacında öğrencilerin öğretmenleri sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler ile ilgili ilköğretim öğretmenlerinin görüşleri belirlenmiş ve Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo1: Öğrencilerin Öğretmenleri Sınıfta Zor Durumda Bırakmak İçin Kullandıkları Yöntemler İle İlgili İlköğretim Öğretmenlerinin Görüşleri

Sıra	Öğrencilerin kullandığı yöntemler	f
1	Dersle alakası olmayan, zor ve değiştirilmiş sorular sormak	36
2	Sürekli bir şeyler için izin istemek	21
3	Farklı konularda sohbet açarak zaman geçirmeye çalışmak	9
4	Devamlı birilerini şikâyet etmek	6
5	Devamlı öğretmenin sözünü kesmek	6
6	Telefonla uğraşıp dikkat dağıtmak	6
7	Hastalandım numarası yapmak	5
8	Sürekli aynı soruyu anlamadıklarını söyleyerek zaman geçirmek	4
9	Başını sıraya koyup uyuyor gibi davranmak	4
10	Bayan öğretmenlere iltifat etmek	4
11	Sık sık defterlerini gösterip doğru yazıp yazmadıklarını sormaları	4
12	En ufak bir yanlış öğretmenin yüzüne vurmak	3
13	Öğretmenin ayırım yaptığını iddia etmek	2
14	Değişik mimik ve hareketlerle dikkat dağıtmak	2
15	Farklı sesler çıkarmak (hayvan sesleri ve anlamsız sesler)	2
16	Gereksiz ve saçma isteklerde bulunma (öğretmenim dışarı çıkalım gibi)	1
17	Aile ile ilgili özel durumları sınıfa yansıtmak	1
18	Özellikle müfettiş derste iken gürlütlü yapmak	1
19	Öğretmenle inatlaşmak	1
20	Bir konuyla ilgili seviyesinin üstünde bilgilere ulaşip, öğretmenden daha fazlasını istemek	1
21	Gerekli olan araç – gereci ailesinin almadığını söylemek	1
Toplam		120

Tablo 1'de görüldüğü gibi öğrenciler sınıfta öğretmenlerini zor durumda bırakmak için en çok zor, değiştirilmiş, daha önceden başka öğretmenlere çözdürülmüş ve tuzak soruları kullanmaktadırlar. Daha sonra en sık kullandıkları yöntem sürekli bir şeyler için izin istemektir. Tabloda görülen yöntemlerin birçoğu istenmeyen davranışlar olarak da karşımıza çıksa da, burada öğrencilerin kasıtlı olarak kullandıkları yöntemler kastedilmektedir. Farklı konularda sohbet açmak, devamlı birilerini şikâyet etmek, devamlı öğretmenin sözünü kesmek, cep telefonuyla uğraşıp dikkat dağıtmak ve hastalandım numarası yapmak diğer en sık kullanılan yöntemlerdir.

Tablo2: Öğrencilerin Öğretmenleri Sınıfta Zor Durumda Bırakmak İçin Kullandıkları Yöntemler İle İlgili İlköğretim Öğrencilerinin Görüşleri

Sıra	Öğrencilerin kullandığı yöntemler	f
1	Dersle alakası olmayan, zor ve değiştirilmiş sorular sormak	18
2	Derste ders dışı konular açmak	13
3	Ders süresi boyunca öğretmenin açığını yakalamaya çalışmak	12
4	Hasta numarası yapmak	10
5	Laf dalaşı yapıp üste çıkmaya çalışmak	9
6	Öğrencinin anlamazlığa yatması, "öğretmenin böyle mi yani" gibi sorular sorması	5
7	Hocam bu gün çok şıksınız, hocam çok güzel olmuşsunuz ya da hocanın doğum gününü kutlamak bahanesine dersi kaynatmak	5
8	Yersiz espriler yapmak	5
9	Öğretmenin hatalarını üstelemek	4
10	Öğretmenin ilgisini dağıtacak her türlü davranışları kullanmak	4
11	Öğretmeni kendi isteklerini yapmaya zorlamak	3
12	Arkadaşlarına uygunsuz şakalar yapmak, sataşmak	2
13	Öğretmenin özel hayatıyla ilgili yersiz konuşmalar	2
14	Öğrencinin oflayıp durması	1
15	Derste sakız çiğneyerek öğretmeni sinir etmek	1
16	Öğretmenin kılık kıyafetiyle ilgili anlamsız yorumlar yapmak	1
17	Öğretmenin ses tonuyla dalga geçmek	1
18	Öğretmeni tehdit etmek	1
19	Öğretmeni dayağa teşvik etmek	1
20	Öğretmeni kışkırtacak şekilde konuşmak	1
21	Öğretmenin hastalığından faydalanmak	1
22	Öğretmenin öğrencinin başını okşamaması ya da temas kurması durumunda bu öğretmen bana ilgi gösteriyor gibi yakıştırmalarda bulunmak	1
23	Öğretmenin öğrencilere farklı davranması durumunda torpil yapıyor diye şikâyetle bulunup olayı saptırmak	1
24	Öğretmenin duygusallığından yararlanıp, ağlatmak	1
25	Öğretmenin hiçbir şey bilmediğini söyleyerek veliye şikâyet etmek	1
26	Öğretmeni utandıracak davranışlar sergilemek	1
27	Öğretmeni denemek için oyunlar oynamak (aşk mektubu gibi)	1
28	Diğer öğretmenlerin konusunu açarak öğretmenin uygun olamayan bir şeyler söylemesini sağlamak ve bunu diğer öğretmenlere ulaştırmak	1
29	Kopya çekiyor gibi yaparak öğretmene yakalanmak ve öğretmen kızdığında haksız duruma düşürmek	1
30	Öğretmenin cinsiyetine göre aynı cinse torpil geçiyor muamelesi yaparak öğretmeni sıkıştırmak	1
Toplam		109

Tablo 2a'dan anlaşıldığı gibi öğrenciler de öğretmenlerini sınıfta zor durumda bırakmak için soruları kullandıklarını ifade etmektedirler. Öğretmenlerin görüşleri ile benzer olan diğer öğrenci görüşleri ders dışı konularda sohbet açmaya çalışmak, hastalandım numarası yapmak ve öğretmenin açığını yakalamaya çalışmaktır. Tabloya göre 30 farklı yöntem öğrenciler tarafından öğretmenleri sınıfta zor durumda

bırakmak için kasıtlı olarak kullanılmaktadır. Öğretmenler ise toplam 21 farklı yöntemin kullanıldığını ifade etmişlerdir (Tablo 1).

Tablo 3: Öğrencilerin öğretmenleri sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler karşısında öğretmenlerin hangi yöntemleri kullandıkları konusunda ilköğretim öğretmenlerinin görüşleri

Sıra	Öğretmenlerin kullandığı yöntemler	f
1	Değişik sorumluluklar verme	9
2	Konuyu ödev olarak vermek	9
3	Görmezden gelme	6
4	Sabırla karşılamak	4
7	Ödül ve ceza kullanmak	4
8	Öğrenciyle bireysel görüşmek	4
9	Veliyle iletişim kurmak	3
10	Hadi birlikte yapalım demek	2
11	Davranışlarını açıklamalarını istemek	1
12	Öğrenciyi gözlemek, davranışlarının doğru olup olmadığını anlatmak	1
13	Bazen açıklayıcı bazen de tepkili olmak	1
15	Soruların daha sonra alınacağını söyleyip zaman kazanmak	1
16	Zamanı gelince öğrenirsiniz demek	1
17	Dersle ilgisiz şeyler derste konuşulmaz demek	1
18	Özel meselelerin sınıf ortamında paylaşılmasının doğru olmadığını söylemek	1
19	Bu konuda farklı kaynaklardan yararlanabilirsin demek	1
20	Daha küçüksün, sonra öğrenirsin demek	1
21	Yanlışımı üstelediklerinde öğrencilerin gözüne bakarak ve sesimi yükselterek konuya devam etmek	1
22	Soru sorarak dikkatlerini derse çekmeye çalışmak	1
23	Gereğinden fazla tekrar istendiğinde sonrası için randevu vermek	1
24	MEB'in tavsiyelerini kullanmak. Kötü niyet olduğu anlaşılırsa uyarı, rehber öğretmen, disiplin kurulu faktörlerini sırasıyla kullanmak	1
Toplam		50

Öğrencilerin öğretmenleri zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler karşısında öğretmenler çoğunluğu anlık tepkilerden oluşan ve planlanmamış yöntemleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu yöntemler içerisinde en çok dikkat çeken değişik sorumluluklar vermek ve konuyu ödev olarak şeklindeki yöntemlerdir. Tablodaki yöntemlerden anlaşıldığı gibi öğretmenler daha çok öğrencilerin tuzak soruları karşısında kullandıkları yöntemleri belirtmişlerdir. Diğer yöntemlere karşı nasıl tepki verdikleri anlaşılamamaktadır. Diğer bir ifadeyle diğer davranışlar karşısında öğretmenler anlamlı ve yeterli tepkiler verememektedir.

Tablo 4: Öğrencilerin öğretmenleri sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemlerle ilgili ilköğretim öğretmenlerinin görüş ve önerileri

Sıra	Öğretmenlerin görüş ve önerileri	f
1	Veliler öğrencileri ile ilgili eğitilmeli	1
2	Seminer vb. etkinliklerle öğrencilerin okulda nasıl davranmaları gerektiği öğretilmeli	1
3	Çocuklar sınıfta azarlandığında ya da enerjisini atacak bir şey bulamadığında tepki olarak öğretmeni hedef alıyorlar, öğretmenler bu yüzden yapıcı davranmalı	1
4	Bu tür sorunların en iyi çözümü programlara ahlaki ve etik temalar eklenmesidir	1
5	Öğrenci öğretmenini sever, samimiyetine ve iyi niyetine inanırsa dersi başaramasa bile çabalar, saygı duyar	1
6	Öğretmenler öğrencilerin güvenini kazanmalı	1
7	Öğrenci öğretmen birlikte çalışma süresi çok olmalı	1
8	Sınıfta sevgi ortamı yaratılmalı	1
9	Öğretmenler öğrencilerle ders dışında zaman geçirmeli	1
10	Öğretmenlere sınıf içi hakimiyet, çocuk psikolojisi, empati gibi konularda hizmetçi eğitim verilmeli	1
11	Sınıf mevcutları azaltılmalı	1
12	Sınıfta öğrenciler için etkinlik alanı olmalı	1
13	Öğrencinin yaparak öğrenmesini destekleyecek ortamlar hazırlanmalı	1
14	Derse her zaman hazırlıklı gelinmeli	1
15	Öğrenciye iyi not verirken ne yaparsanız yapın sesini çıkarmıyor	1
16	İdareciler öğretmenlerin yanında olmalı	1
17	Öğrencilere önemli oldukları hissettirilmeli	1
Toplam		17

Öğretmenlerin öğrencilerin kendilerini sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemlerin nasıl engelleneceğine ve nereden kaynaklandığına yönelik görüş ve önerileri tablo 4'te verilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun bu konuda herhangi bir görüşünün olmadığı gözlenirken, 17 ayrı görüş ve önerinin ortaya çıktığı tablodan anlaşılmaktadır. Bu görüşler içerisinde öne çıkanlar; öğretmenin öğrencilerle yakınlık kurması, olumlu iletişim ve sınıf atmosferi, velilerle iletişim, veli ve öğretmenlerin konuyla ilgili eğitimi, sınıf mevcutlarının azaltılması, idarecilerin tutumu ve ahlaki eğitim konuları olmuştur.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İstenmeyen davranışın ne olduğu literatürde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Martin ve Pear (1992), istenmeyen davranışı, öğretmenin beklentileri ve öğrencilerin yaptıkları arasındaki fark olarak ifade etmektedirler. Emmer, Evertson ve Anderson (1980) ise, öğretmenin ve öğrencinin etkinliklerini uzun süreli olarak ciddi bir şekilde engelleyen davranış olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlara bakarak araştırmada istenmeyen öğrenci davranışları şeklinde tanımlanabilecek ilköğretim öğrencilerinin sınıfta öğretmenlerini zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun için

araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu yardımıyla 50 sınıf öğretmeni ve 50 ilköğretim öğrencisiyle görüşülmüştür. Görüşme sonucunda aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır.

Öğrenciler sınıfta öğretmenlerini zor durumda bırakmak için en çok "zor, değiştirilmiş ve daha önceden başka öğretmenlere çözdürülmüş tuzak soruları" kullanmaktadırlar. Daha sonra en sık kullandıkları yöntem "sürekli bir şeyler için izin istemektir". Gürşimşek ve Saygılı (2008: 156) da araştırmalarında öğrencilerin sürekli olarak tuvalete çıkmak ve benzeri şeyler için izin istemelerini istenmeyen davranış olarak nitelemişlerdir. Tabloda görülen yöntemlerin birçoğu istenmeyen davranışlar olarak da karşımıza çıksa da, burada öğrencilerin kasıtlı olarak kullandıkları yöntemler kastedilmektedir. "Farklı konularda sohbet açmak, devamlı birilerini şikâyet etmek, devamlı öğretmenin sözünü kesmek, cep telefonuyla uğraşip dikkat dağıtmak ve hastalandım numarası yapmak" diğer en sık kullanılan yöntemlerdir.

Tablo 2'den anlaşıldığı gibi öğrenciler de öğretmenlerini sınıfta zor durumda bırakmak için soruları kullandıklarını ifade etmektedirler. Öğretmenlerin görüşleri ile benzer olan diğer öğrenci görüşleri ders dışı konularda sohbet açmaya çalışmak, hastalandım numarası yapmak ve öğretmenin açığını yakalamaya çalışmaktır. Siyez (2009: 71)'in yaptığı çalışmada da öğrencilerin dersi kaynatmaya çalışmaları ve farklı konularda bunun için sohbet açmalarını istenmeyen öğrenci davranışı olarak göstermektedir.

Tablo 2'de yalnızca bir kez ifade edilen öğrenci görüşleri de bulunmaktadır. Tabloya göre 30 farklı yöntem öğrenciler tarafından öğretmenleri sınıfta zor durumda bırakmak için kasıtlı olarak kullanılmaktadır. Öğretmenlere göre ise toplam 22 farklı yöntem kullanılmaktadır (Tablo 1). Siyez (2009: 71) araştırmasında öğrencilerin sınıfta istenmeyen davranışlarını 6 farklı başlıkta ve 24 farklı davranışla ifade etmiştir. Bu davranışlar içerisinde derste telefonla uğraşma ve öğretmene karşı saygısız davranışlar benzerlik göstermekte, diğerleri ise farklı davranışlardan oluşmaktadır.

Öğrencilerin öğretmenleri zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemler karşısında öğretmenlerin çoğunluğu anlık tepkilerden oluşan ve planlanmamış yöntemleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu yöntemler içerisinde en çok dikkat çeken "değişik sorumluluklar vermek ve konuyu ödev olarak vermek" şeklindeki yöntemlerdir. Tablodaki yöntemlerden anlaşıldığı gibi öğretmenler daha çok öğrencilerin tuzak soruları karşısında kullandıkları yöntemleri belirtmişlerdir. Diğer yöntemlere karşı nasıl tepki verdikleri anlaşılamamaktadır. Diğer bir ifadeyle diğer davranışlar karşısında öğretmenler anlamlı ve yeterli tepkiler verememektedir. Öğretmenlerin kendilerini

yeterli görmemeleri ya da kendilerine güvenlerinin düşük olmasından kaynaklı olarak sınıflarda otorite boşluğunun olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2012: 134). Bunun sonucunda da öğrencilerinin eleştirilerine veya bir takım normal davranışlarına sorun olarak bakmaktadırlar. Dolayısıyla öğretmenlerin sınıf içerisindeki etkisi azalmaktadır. Bu ise öğrencilerin öğretmene karşı tepki duymalarına sebep olmaktadır. Sınıfta öğrencilerin öğretmenlerini zor durumda bırakmak için farklı davranışlar sergilemesinin sebeplerinden birisi öğretmenin kendilerini yeterli görmemeleri ve bunu da davranışlarına yansıtması olabilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun, öğrencilerin kendilerini sınıfta zor durumda bırakmak için kullandıkları yöntemlerin nasıl engelleneceğine ve nereden kaynaklandığına yönelik herhangi bir görüşünün olmadığı anlaşılmıştır. Öğretmenlerden 17 kişi bu davranışların nasıl önleneceği ya da düzeltileceği ile ilgili öneride bulunmuştur. Bu görüşler içerisinde öne çıkanlar; öğretmenin öğrencilerle yakınlık kurması, olumlu iletişim ve sınıf atmosferi, velilerle iletişim, veli ve öğretmenlerin konuyla ilgili eğitimi, sınıf mevcutlarının azaltılması, idarecilerin tutumu ve ahlaki eğitim konuları olmuştur. Öğretmene karşı olumlu tutum, öğrencinin davranışında etkili olmaktadır. Öğrencilerin öğretmene karşı tutumu olumlu olan sınıflarda, öğrenme ve motivasyonun yüksek, istenmeyen davranışların ortaya çıkma olasılığının ise düşük olması beklenir (Pala, 2005: 177). Ayrıca araştırmalar öğretmenlerin kullanacağı olumlu disiplin stratejilerinin, tüm öğrencilerin yararına olduğunu kanıtlamıştır. Örneğin: ilgi çekici müfredat, sevecen öğretmenler, sınıf içi etkinlik fırsatları, adil bir diyalog, uygun sosyal davranışların sınıf içi disiplin sorunlarını azalttığı tespit edilmiştir (Skiba, R., Bear, G., Browning Wright, D., Wrobel, G. & Cohn, A. 2002: 2). Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları; uyarma, yerini değiştirme, aileleriyle görüşme ve korkutma stratejileri öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler oluştururken, sorumluluk vererek ders katma, sözel olmayan -jest, mimik, göz teması, ses, tonlama vb- yöntemlerle uyarma, ders sonunda birebir görüşme stratejileri öğrenciler üzerinde olumlu etkiler oluşturmaktadır (Şahin & Arslan 2014).

Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının yönetimi olarak ta düşünülebilecek önerilerden birinde öğretmenler öğrencilerin aileleriyle görüşmeyi tavsiye etmektedirler (Keleş, 2010). Çünkü öğrencinin sınıf içindeki olumsuz davranışlarını değiştirmek isterken yaşadığı çevre ile ilgilenilmezse başarıya ulaşmak zordur ve kalıcı sonuçlar elde edilemez (Sugai ve Horner, 2002). Ailede hâkim olan davranış kalıpları ve

kültürel tutumlar bazı durumlarda okulla uyum sağlamakta, bu da sorun olarak sınıfa yansımaktadır. Dolayısıyla sorunun kaynağını anlamak ve kalıcı bir çözüm bulmak adına öğrencilerin ailelerinin sürece dâhil edilmesi ve bilgilendirilmesi, sorunun çözülmesi için işe yarayabilir. Yüksel (2005)' in yaptığı araştırmaya göre öğretmenler sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı "öğrenciyi uygun bir dille uyarma, olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek gösterme ve öğrenci ile dersten sonra konuşma yolları tercih edilmiştir. Görmezden gelme, öğrenciyi bağırma, öğrenciyi bedensel olarak cezalandırma gibi yollar çok tercih edilmeyen yöntemlerdir. Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarının yönetimi konusunda Pala (2005: 178) en iyi yöntemlerden birinin öğrencilerin kendilerine güven duymalarını sağlamak olduğunu söylemektedir.

KAYNAKÇA

- BAŞAR, H. (1999). *Sınıf Yönetimi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3390, İstanbul.
- BOZDOĞAN, Z., (2003). *Etkili Öğretmen Olabilmek*, Eğitimsen Yayınları, Ankara.
- EMMER, E. T. & Stough, L. M. (2001). Classroom Management: A Critical Part of Educational Psychology, With Implications for Teacher Education. *Educational Psychologist*, 36(2), 103 – 112.
- EMMER, E.; Evertson, C.; Anderson, L. (1980). Effective Classroom Management at the Beginning of the School Year, *Elementary School Journal*, Cilt: 80, Sayı: 5, ss: 219-231.
- FINDIKÇI, İ. (1989). *Aile İçinde Disiplin Sınıf Yönetim*. HÜ Basımevi, Ankara.
- GOOD, T. L. & Brophy, J. E. (2002). *Looking and Classrooms*, 9 th ed. Boston: Allyn and Bacon, 2002.
- GORDON, T. (2001). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- GÜRŞİMŞEK, I. & Saygılı, G. (2008). Sınıfta İstenmeyen Davranışlara İlişkin Öğrenci Görüşleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, s. 152-159.
- KELEŞ, Z. (2010). İlköğretim Okulları Birinci Kademe Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*: İstanbul.
- MARTİN, G. & Pear, J. (1992), *Behaviour Modification What It Is And How To Do It?*, USA: Prentice Hall International Editions.
- OLİVER, R. M. & Reschly, D. J. (2007). Effective Classroom Management: Teacher Preparation and Professional Development. *National Comprehensive Center for Teacher Quality*, Washington.
- PALA, A. (2005). Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Önlemeye Dönük Disiplin Modelleri, *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ISSN 1694 – 5093, Yıl: 2005, Sayı: 13.
- PALA, A. (2005). Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Önlemeye Dönük Disiplin Modelleri, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 07, Sayı: 13, s. 171-179.
- PEACE Corp, (2002). *Classroom Management*, İdea Book, Information Collection and Exchange, Publication No: M0088, Washington.
- SİYEZ, D. M. (2009). Liselerde Görev Yapan Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışına Yönelik Algıları ve Tepkileri, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 25.
- SKİBA, R., Bear, G., Browning Wright, D., Wrobel, G. & Cohn, A. (2002). Fair and Effective Discipline for All Students: Best

PracticeStrategiesforEducators, *NationalAssociation of School Psychologists*, Nisan 2014 Tarihinde www.nasponline.org adresinden alınmıştır.

SUGAI, G.;Horner, R.H. (2002), Introductiontothe Special Series on PositiveBehaviorSupport in Schools, *Journal of EmotionalandBehavioralDisorders*”,Cilt: 10, Sayı: 3, 10634266.

ŞAHİN, S. & Arslan, M. C. (2014). Öğrenci ve Öğretmen Görüşlerine Göre İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Öğretmen Stratejilerinin Öğrenciler Üzerindeki Etkileri, *TurkishStudies - International PeriodicalForTheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic* Volume 9/2, Winter 2014, p. 1399-1415, Ankara-Turkey.

YILDIRIM, C. (2012). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarda Sergiledikleri Davranışlar, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 7, s. 119-140.

YÜKSEL, A. (2005). İlköğretim I. Kademe 1., 2. ve 3. Sınıflarda İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Gözlem ve Görüşleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.